

Atima kvapą... Haris Hülė grįžta su trenksmu.
SUNDAY TIMES

Jo
Nesbø
Užtemimas

baltos lankos

J O N E S B Ø

U Ž T E M I M A S

Iš norvegų kalbos vertė
Eglė Išganaitė

baltos lankos

Prologas

– Oslas, – tarė vyras ir pakėlė viskio taurę prie lūpų.

– Tau pati brangiausia vieta? – paklausė Liusilė.

Jis įsistebeilijo priešais, lyg pergalvodamas savo atsakymą, tada linktelėjo. Kol gėrė, moteris jį tiriamai nužvelgė. Buvo aukštas, gerokai pranoko ją ūgiu net sėdėdamas šalia, prie baro. Bent dešimčia, gal net dvidešimčia metų jaunesnis už ją, sulaukusių septyniasdešimt dvejų, – girtuoklių amžių sunku nuspėti. Jo veidas, kaip ir visas kūnas, tarytum išskobtas iš medžio: sudžiūvęs, švarus ir kietas. Blyški oda, mėlynomis kraujagyslėmis tankiai išraižyta nosis, paraudusios akys, kurių raišelės priminė nuskalbą džinsinį audinį, – visa tai bylojo apie audringą praeitį. Audringas išgertuves. Didelius nuosmukius. Galbūt – ir apie didelę meilę, nes per tą mėnesį, kai jis tapo naujuoju nuolatinio baro „Creatures“ lankytoju, jo žvilgsnyje ji retkarčiais pamatydavo skausmingą išraišką. Atrodė kaip primuštas šuo, išvytas iš gaujos, visada vienas baro gale. Šalia mechaninio buliaus Bronko, kurį baro savininkas Benas nu-gvelbė iš katastrofiškai nesėkmingo filmo „Miesto kaubojus“ kūrimo aikštelės, kur dirbo rekvizitininku. Tai turėjo priminti, kad Los Andželo miestas grįstas ne nusisekusiais filmais, o yra pastatytas ant finansinių ir žmogiškų nesėkmių sąvartyno. Per aštuoniasdešimt procentų filmų patiria visišką fiasko ir būna

nuostolingi, šio miesto benamių skaičius didžiausias visose Jungtinėse Valstijose, o panašų gyventojų tankumą rastum tik tokiuose miestuose kaip Bombėjus. Los Andželą jau baigia uždusinti automobilių spūstys, jau nekalbant apie nusikalstamumą gatvėse, smurtą ir narkotikus. Bet saulė šviečia. Ta praeikta kalifornietiška odontologo lempa niekada neišsijungia, spigina negailestingai, priversdama šio apsimetėliško miesto blizgučius žibėti kaip tikrus deimantus, kaip tikras sėkmės istorijas. O, kad jie žinotų. Ką žino ji, Liusilė, kuriai teko būti ant scenos. Ir už kulisų.

Šalia jos sėdintis vyras tikrai nestovėjęs scenoje – ji iškart atpažindavo scenos žmones. Tačiau nepriminė ir vieno iš tų, kurie į sceną žvelgia su viltimi, susižavėjimu ar pavydu. Jis veikiau atrodė kaip žmogus, kuriam nuspėjau. Kuris turi savo sritį. Gal koks muzikantas? Franko Zapos tipo, kuriantis savo nesuprantamus gabalus kokiam nors rūsyje čia, Lorelio kanjone, niekada nebuvo – ir nebūsiantis – pastebėtas?

Naujokui pradėjus čia lankytis, po kurio laiko Liusilė su juo jau susilinksėdavo ir trumpai pasilabindavo, kaip priimta tarp baro, skirto rimtiems girtuokliams, rytinių lankytojų. Bet šiandien ji pirmą kartą prisėdo šalia ir pavaišino jį gėrimu. Tiksliau, sumokėjo už jau užsisakytą gėrimą, pamačiusi, kaip Benas jam gražina kreditinę kortelę nutaisęs miną, bylojančią, kad ji tuščia.

– Bet ar Oslas brangina tave? – paklausė Liusilė. – Štai koks klausimas.

– Vargu bau, – atsiliepė vyras.

Jam delnu persibraukus per ežiuku kirptus pilkšvai šviešius, žilstelėjusius plaukus, ji pastebėjo metalinį protezą vietoj didžiojo piršto. Jo bruožai nebuvo dailūs, padėties netaisė

ir kepenų spalvos J raidės pavidalo randas, einantis nuo lūpų kampučio iki ausies – tarsi jis būtų ant kabliuko užkibusi žuvis. Tačiau tas vyras kažkuo ir traukė, turėjo savotiško bjauraus grožio ir šiek tiek baugino, kaip kai kurie jos kolegos aktoriai, sutikti šiame mieste. Kristoferis Volkenas. Nikas Noltė. Ir jo pečiai buvo platūs. Nors gal taip tik atrodė dėl kitų kūno dalių liesumo.

– Ach, juk jų mes labiausiai ir geidžiam, – tarė Liusilė. – Tų, kurie neatsako į mūsų meilę. Tų, kurie, tikimės, mus pamils, jei tik pasistengsim *truputį* labiau.

– Ką veiki? – paklausė vyras.

– Geriu, – atsakė ji, pakeldama savo viskio taurę. – Ir šeriu kates.

– Mhm.

– Turbūt norėjai paklausti, kokia mano profesija. Aš esu...

Ji nugėrė iš taurės, svarstydamą, kurį atsakymą jam pateikti. Tą, kuris skirtas viešumai, ar atitinkantį tiesą. Pastačiusi taurę, pasirinko pastarąjį, mat jį velniai.

– Aktorė, suvaidinusi vieną didelį vaidmenį. Džuljetą lig šiol geriausioje „Romeo ir Džuljetos“ kino versijoje, tik jos niekas nebeprisimena. Vienas didelis vaidmuo atrodo nedaug, bet tai daugiau, nei gauna dauguma šio miesto aktorių. Buvau ištekėjusi tris kartus, du iš jų – už turtingų kino prodiuserių, su kuriais išsiskyriau man palankiomis sąlygomis, o tai irgi daugiau, nei gauna dauguma aktorių. Trečiasis buvo vienintelis, kurį mylėjau. Gražuolis aktorius, Adonis be pinigų, be drausmės ir be sąžinės. Jis iššvaistė visus mano pinigus ir mane paliko. Aš vis dar jį myliu, lai dega jis pragare.

Išgėrusi iki dugno, ji pastatė taurę ant baro ir ženkle parodė Benui norėianti dar vienos.

– O kadangi mane visada traukia tai, ko negaliu gauti, investuoju pinigus, kurių neturiu, į filmo projektą, žadantį didelį vaidmenį pagyvenusiai damai. Projektą su sumaniu scenarijumi, iš tikrųjų mokančiais vaidinti aktoriais ir režisieriumi, suteikiančiu žmonėms peno mintims, trumpai tariant, projektą, kuris, kaip supranta visi protingi žmonės, yra pasmerktas žlugti. Tai štai kokia esu, nevykėlė svajoklė ir tipiška losandžielietė.

Vyras su J pavidalo randu nusišypsojo.

– Na, mano saviironija jau išseko, – pasakė ji. – Kuo tu vardu?

– Haris.

– Nesi kalbus, Hari.

– Mhm.

– Švedas?

– Norvegas.

– Nuo ko nors bėgi?

– Ar taip atrodo?

– Taip. Matau, mūvi vestuvinį žiedą. Turi žmoną?

– Ji mirusi.

– Tai bėgi nuo sielvarto, – Liusilė kilstelėjo taurę jo pušėn. – Nori sužinoti, kuri vieta man pati brangiausia? Lorelio kanjonas. Ne dabar, o septintojo dešimtmečio pabaigoje. Va tada tau reikėjo čia atvažiuoti, Hari. Jei buvai gimęs.

– Aha, aš jau supratau.

Ji mostelėjo į įrėmintas nuotraukas ant sienos, Benui už nugaros.

– Kokie muzikantai čia lankydavosi. Krosbis, Stilsas, Nešas ir... kokia to paskutinio pavardė?

Haris vėl šyptelėjo.

– „The Mamas and the Papas“, – toliau vardijo ji. – Kerol King. Džeimsas Teiloras. Džoni Mičel. – Ji suraukė nosį. – Išvaizda ir balsas kaip mokinukės iš sekmadieninės mokyklos, bet davėsi su dauguma mano išvardytųjų. Net Leonardą sugebėjo suvilioti, jis čia apie mėnesį su ja gyveno. Man leido jį pasiskolinti vienai nakčiai.

– Leonardą Koeną?

– Tą patį. Puikus, žavus vyras. Jis mane kai ko išmokė apie rimavimą. Kad dauguma daro tą pačią klaidą: pradeda nuo vienintelės vykusios frazės, o toliau parašo ką nors pusėtino, kad tik rimuotųsi. Bet gudrybė ta, kad reikia pradėti nuo pusėtino rimo pirmoje eilutėje, tada to niekas nepastebės. Kai sugalvoji gražią frazę *Your hair on the pillow like a sleepy golden storm*^{*}, o tada rimo dėlei parašai lėkštus žodžius *We made love in the morning, our kisses deep and warm*^{**}, viską sugadini. Bet jei sukeiti eilutes vietomis ir parašai *We made love in the morning, our kisses deep and warm, your hair on the pillow like a sleepy golden storm*, jos abi įgauna natūralios elegancijos. Mes taip girdime, nes manome, kad poetas mąsto ta pačia eilės tvarka, kaip ir rašo. Ir nenuostabu – juk mes, žmonės, įsivaizduojame, kad visa, kas vyksta, yra ankstesnių įvykių pasekmė, o ne atvirkščiai.

– Mhm. O iš tikrųjų tai, kas vyksta, yra pasekmė to, kas nutiks?

– Būtent, Hari! Supranti?

– Nesu tikras. Gal turi pavyzdį?

– Žinoma.

* Tavo plaukai ant pagalvės kaip mieguista auksinė audra (angl.).

** Ryte mes mylėjomės, mūsų bučiniai buvo gilūs ir karšti (angl.).

Ji ištuštino taurę. Matyt, jis kažką išgirdo jos intonacijoje, nes kilstelėjo antakį ir žvilgsniu skubiai apmetė baro salę.

– Štai dabar tau sakau, kad esu skolinga pinigų už filmo projektą, – tarė ji ir pro purviną langą su pusiau nuleistomis žaliuzėmis pažvelgė į dulketą automobilių aikštelę priešais barą. – Tai ne atsitiktinumas, o pasekmė to, kas įvyks. Nes ten prie mano mašinos stovi baltas „Camaro“.

– Su dviem vyrais, – įterpė jis. – Stovi jau dvidešimt minučių.

Ji linktelėjo. Haris ką tik patvirtino, kad ji neklydo dėl jo profesijos.

– Tą patį automobilį mačiau šiandien ryte prie savo namo Kanjone, – tęsė ji. – Tai jokia staigmena, jie mane jau įspėjo ir pažadėjo atsiųsti skolų išmušinėtojus. Tokius, kurių niekas nelicencijuoja. Atvirai tariant, ta paskola paimta ne iš banko. Kai dabar prieisiu prie savo mašinos, jis tikriausiai norės man ką nors pasakyti. Spėju, kol kas tuo ir pasitenkins, tai yra įspėjimais ir grasinimais.

– Mhm. Kodėl man tai sakai?

– Nes tu policininkas.

Vėl tas pakeltas antakis.

– Tu įsitikinusi?

– Mano tėvas buvo policininkas, jus galima lengvai atpažinti visame pasaulyje. Esmė ta, kad noriu tavęs paprašyti mane palydėti. Jei jis pakeltų balsą ir imtų grasinti, noriu, kad išeitum į priekį ir... na, atrodytum kaip policininkas, kad jie paspruktų. Nors esu tikra, kad to neprisireiks, jausiuosi šiek tiek saugesnė, jei viena akimi mus stebėsi.

Haris įdėmiai pažvelgė į ją.

– Gerai, – paprastai atsakė.

Liusilė nustebo. Ar ne per lengvai leidosi įtikinamas? Tuo pat metu jo tvirtas žvilgsnis jai įkvėpė pasitikėjimo. Kita vertus, ji pasitikėjo ir Adoniu. Ir režisieriumi, ir prodiuseriu. Ir apskritai.

– Aš jau einu, – tarė ji.

Haris Hūlė rankoje laikė taurę. Klausėsi beveik negirdimo tirpstančių ledo kubelių šnypštimo. Negėrė. Nebeturėjo nė grašio, buvo priėjęs kelio galą ir ketino lėtai pasimėgauti šiuo gėrimu. Jo žvilgsnį patraukė viena nuotrauka už baro. Aikštelėje priešais „Creatures“ buvo įsiamžinęs jo mėgstamiausias jaunystės laikų rašytojas Čarlzas Bukovskis. Benas minėjo, kad ta nuotrauka daryta aštuntajame dešimtmetyje. Bukovskis stovi apsikabinęs draugą, regis, tekant saulei, abu pasidabinę havajietiškais marškiniais, išplaukusiais žvilgsniais su taško dydžio vyzdžiais ir pergalingais šypsniais, tarsi ką tik po varginančios kelionės būtų pasiekę Šiaurės ašgalį.

Haris nuleido akis į kreditinę kortelę, kurią Benas buvo numetęs priešais jį ant baro.

Tuščia. Ištuštinta. Nieko nebelikę. *Mission accomplished.** Tai yra gerti tol, kol nieko nebeliks. Nei pinigų, nei dienų, nei ateities. Teliko pažiūrėti, ar jam užteks drąsos – arba bailumo – visa tai užbaigti. Pensiono kambaryje po čiužiniu guli senas pistoletas „Beretta“. Įsigijo jį už dvidešimt penkis dolerius iš „Skid Row“ benamių, gyvenančių mėlynose palapinėse. Pistoletė trys šoviniai. Jis paėmė kreditinę kortelę į delną ir sugniaužė ją saujoje. Atsisukęs pažiūrėjo pro langą. Žvilgsniu pasekė pagyvenusią moterį, žingsniuojančią į automobilių

* Misija įvykdyta (angl.).

aikštelę. Kokia ji smulkutė. Vikri, gležna ir stipri kaip žvirblėlis. Smėlio spalvos kelnėmis ir trumpu priderintu švarkeliu. Jos senamadiškas, bet skoningas aprangos stilius dvelkė devintuoju dešimtmečiu. Taip ji kiekvieną rytą įžengdavo į barą. Tarsi į sceną. Stebint nuo dviejų iki aštuonių žiūrovų. *Lucille is here!* – garsiai paskelbdavo Benas ir neprašomas imdavo maišyti jos įprastinius nuodus, „Whisky Sour“ kokteilį.

Ji Hariui priminė mamą, mirusią Onkologijos ligoninėje, kai jam buvo penkiolika metų, ir jo širdyje palikusią pirmąją kulkos kiaurymę. Tačiau priminė ne savo gebėjimu užpildyti erdvę, o švelniu, besišypsančiu ir tuo pat metu liūdnu žvilgsniu, kokį turi geros, bet rezignavusios sielos. Rūpesčiu, kuri Liusilė rodė kitiems, klausinėdama paskutinių naujienų apie jų negalavimus, meilės reikalus ir artimuosius. Ir dėmesingumu, kuri ji atskleidė leisdama Hariui ramiai sėdėti prie baro kitame salės gale. Mamą, mažakalbę moterį, kuri buvo šeimos valdymo bokštas, nervų centras ir taip diskretiškai tapė virveles, kad galėjai pamanyti, jog visus sprendimus priima tėtis. Mamą, kuri buvo saugus glėbys, kuri visada suprato, kurią jis mylėjo labiau už viską, kuri todėl tapo jo Achilo kulnu. Kaip tą kart antroje klasėje, kai kažkas tyliai pasibeldė į klasės duris ir pasirodė mama su priešpiečių dėžute, kurią jis buvo pamiršęs namie. Ją išvydęs Haris nevalingai nušvito, bet tada, keliems klasiokams nusijuokus, nudrožė pas ją į koridorių ir piktai išrėžė, kad daranti jam gėdą, kad turinti išeiti, kad jam nereikia jokio maisto. Liūdnei šyptelėjusi ji įdavė jam dėžutę su priešpiečiais, paglostė skruostą ir išėjo. Vėliau mama niekada apie tai neužsiminė. Žinoma, suprato, kaip visada suprasedavo. Ir tą

* Štai ir Liusilė! (angl.)

vakarą atsigulęs į lovą jis taip pat suprato. Kad ne *ji* privertė jį pasijusti nesmagiai. O tai, kad visi pamatė. Jo meilę. Jo pažeidžiamumą. Per ateinančius metus jis ne kartą pagalvojo, kad reikėtų atsiprašyti, bet tikriausiai jam tai atrodė kvaila.

Ten, žvyruotoje aikštelėje, pakilęs dulkių debesis akimirką apgaubė Liusilę, prilaikančią saulės akinius. Jis matė, kaip keleivio pusėje atsivėrė balto „Camaro“ durelės ir išlipo vyras su tamsiais akiniais ir raudonais polo marškinėliais. Jis išėjo priešais automobilį, užtvėrdamas Liusilei kelią prie jos mašinos.

Haris tikėjosi išvysti jūdvių pokalbį. Tačiau vyras žengė žingsnį į priekį ir sugriebė Liusilę už rankos. Tada ėmė ją tempti „Camaro“ link. Haris matė, kaip jos batelių kulniukai įsirižė į žvyrą. Taip pat matė, kad „Camaro“ numeriai ne amerikietiški. Tą pačią sekundę jis pašoko nuo baro kėdės. Pribėgęs prie durų, alkūnės smūgiu jas atidarė, buvo apakintas saulės šviesos ir vos nesuklupo ant dviejų prieangio laiptelių. Suprato, kad toli gražu nėra blaivas. Nusitaikė į tuodu automobilius. Akys pamažu priprato prie šviesos. Už automobilių aikštelės, kitapus kelio, vingiuojančio žaliu kalvos šlaitu, stovėjo apsnūdusi vietinė krautuvėlė, bet nebuvo matyti kitų žmonių, išskyrus vyrą ir Liusilę, tempiamą „Camaro“ link.

– *Police!* – sušuko jis. – *Let her go!*

– *Please stay out of this, sir,*** – šūktelėjo jam vyras.

Haris padarė išvadą, kad su tuo vyru jį sieja bendra profesija, nes tik policininkai tokiose situacijose stengiasi išlikti mandagūs. Taip pat žinojo, kad fizinis įsikišimas yra neišvengiamas, o pirmoji artimosios kovos taisyklė labai paprasta:

* Policija! Paleisk ją! (angl.)

** Prašom nesikišti, pone (angl.).

nežiopsok, nes laimi tas, kuris puola pirmas ir su maksimalia agresija. Todėl Haris nesulėtino greičio, ir tas kitas tikriausiai suprato jo ketinimą, nes paleido Liusilę ir kažką išsitraukė iš už nugaros. Švystelėjo ranką į priekį. Joje sublizgo pistoletas, Haris iškart atpažino: „Glock 17“. Dabar ginklas buvo nukreiptas į jį.

Haris sulėtino žingsnį, bet nesustojo. Už pistoleto matė primerktą to vyro akį. Jo balsą iš dalies užgožė keliu pravažiuojantis pikapas:

– Bėkit iš kur atėjęs, pone. Dabar pat!

Tačiau Haris žengė vis artyn. Suvokė, kad dešinėje rankoje tebelaiiko sugniaužęs kreditinę kortelę. Ar taip viskas ir baigsis? Svetimoje šalyje, saulės nutviekstoje dulkėtoje automobilių aikštelėje, bankrutavusiam ir lengvai apgirtusiam bandant padaryti tai, ko neįstengė padaryti dėl savo mamos, neįstengė padaryti dėl jokio kada nors jam rūpėjusio žmogaus?

Jis prisimerkė ir apgniaužė kreditinę kortelę, pirštais suformuodamas kaltą.

Galvoje sukosi Leonardo Koeno dainos, kurios žodžius ji neteisingai pacitavo, pavadinimas: „Hey, that’s no way to say goodbye“*.

Tai aišku, kad ne, velniai griebtų.

* Ei, taip negalima atsisveikinti (angl.).